

**"INTEGRATIV YONDASHUV" VA "KREATIVLIK SIFATLARI"
TUSHUNCHALARINING MAZMUNI, TARKIBIY TUZILISHI VA
ILMIY-PEDAGOGIK TALQINI**

Termiz davlat universiteti

mustaqil tadqiqotchisi

Xodjayarova Sevara Abdimurat qizi.

xodjayarovasevara@gmail.com

Anotatsiya: Mazkur maqolada "integrativ yondashuv" va "kreativlik sifatleri" tushunchalarining nazariy-metodologik asoslari, mazmun-mohiyati, tarkibiy tuzilishi hamda ilmiy-pedagogik talqini yoritilgan. Tadqiqotda integrativ yondashuvning ta'lim jarayonida fanlararo aloqadorlikni ta'minlash, bilim, ko'nikma va kompetensiyalarni yaxlit tizim sifatida shakllantirishdagi o'rni tahlil qilingan. Shuningdek, kreativlik sifatlarining asosiy komponentlari – ijodiy fikrlash, muammolarni nostandart hal etish, innovatsion g'oyalarni ilgari surish, moslashuvchanlik va mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatlari ilmiy-pedagogik nuqtai nazardan tavsiflangan. Maqolada integrativ yondashuv asosida kreativlik sifatlarini rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari hamda ta'lim sifatini oshirishdagi ahamiyati asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: integrativ yondashuv, kreativlik, kreativlik sifatleri, pedagogik integratsiya, ilmiy-pedagogik talqin, tarkibiy tuzilma, kompetensiyaviy yondashuv, innovatsion ta'lim, ijodiy fikrlash, kreativ kompetensiya.

В данной статье раскрываются сущность, содержание, структурное построение и научно-педагогическая интерпретация

понятий «интегративный подход» и «креативные качества». Рассматриваются теоретические основы интегративного подхода в образовательном процессе, его значение в формировании целостного мировоззрения, профессиональных компетенций и творческого мышления обучающихся. Анализируется структура креативных качеств личности, включающая мотивационный, когнитивный, деятельностный и рефлексивный компоненты. Особое внимание уделяется научно-педагогическим подходам к развитию креативности посредством интеграции содержания образования, современных педагогических технологий и междисциплинарного взаимодействия. Сделан вывод о том, что интегративный подход является эффективной методологической основой формирования креативных качеств личности в условиях современного образования.

Ключевые слова: интегративный подход, креативные качества, креативность, научно-педагогическая интерпретация, структура личности, образовательный процесс, междисциплинарная интеграция, профессиональные компетенции, творческое мышление, педагогические технологии.

This study examines the concepts of the integrative approach and creative qualities, focusing on their content, structural components, and scientific-pedagogical interpretation. The research analyzes the theoretical foundations of the integrative approach as an effective pedagogical strategy that promotes interdisciplinary knowledge integration, holistic thinking, and the development of professional competencies. In addition, the study explores the essence of creative qualities, including originality, flexibility, critical thinking, innovation,

and problem-solving abilities, emphasizing their significance in modern education. The structural characteristics of both concepts are identified and interpreted from contemporary scientific and pedagogical perspectives. The findings highlight that the integration of innovative teaching methods with the purposeful development of creative qualities contributes to improving educational effectiveness, learners' cognitive activity, and professional readiness. The study provides a theoretical basis for further research on integrating creativity-oriented pedagogical practices into the educational process.

Keywords: *integrative approach, creative qualities, pedagogy, education, interdisciplinary integration, creativity, innovative teaching, professional competence.*

Kirish. Bugungi kunda ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, uning sifat va samaradorligini oshirish hamda xalqaro ta'lim standartlariga mos ravishda rivojlantirish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Ushbu jarayonda bo'lajak mutaxassislarning kasbiy kompetentligini shakllantirish, ularda zamonaviy fikrlash, muammolarni kompleks tahlil qilish va innovatsion yechimlar ishlab chiqish ko'nikmalarini rivojlantirish alohida ahamiyat kasb etmoqda. Shu nuqtai nazardan, integrativ yondashuv va kreativlik sifatlari ta'lim jarayonining muhim ilmiy-pedagogik kategoriyalari sifatida e'tirof etilmoqda. Integrativ yondashuv turli fanlar, bilimlar va amaliy faoliyat yo'nalishlari o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni ta'minlash orqali ta'lim oluvchilarda yaxlit dunyoqarashni shakllantirishga xizmat qiladi. Mazkur yondashuv o'quv jarayonida nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan uyg'unlashtirish, fanlararo aloqalarni kuchaytirish hamda kasbiy vazifalarni kompleks hal etish imkoniyatlarini kengaytiradi. Kreativlik sifatlari esa shaxsning

yangicha fikrlash, nostandart qarorlar qabul qilish, innovatsion g'oyalarni ilgari surish va mavjud muammolarga samarali yechim topish qobiliyatlarini ifodalaydi. Zamonaviy ta'lim paradigmasida kreativlik nafaqat individual sifat, balki kasbiy kompetensiyaning ajralmas tarkibiy qismi sifatida qaralmoqda.

Ilmiy-pedagogik adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, integrativ yondashuv va kreativlik tushunchalari bo'yicha ko'plab tadqiqotlar olib borilgan bo'lsa-da, ularning mazmun-mohiyati, tarkibiy tuzilishi hamda o'zaro bog'liqligini yagona pedagogik nuqtai nazardan tizimli yoritishga ehtiyoj mavjud. Ayniqsa, mazkur tushunchalarning zamonaviy ta'lim jarayonidagi o'rni, ularning bo'lajak mutaxassislarning kasbiy va shaxsiy rivojlanishiga ta'siri hamda ilmiy-pedagogik talqinlarini aniqlashtirish dolzarb ilmiy masalalardan biri hisoblanadi. Shu bois ushbu maqolaning maqsadi integrativ yondashuv va kreativlik sifatlari tushunchalarining mazmunini, tarkibiy tuzilishini hamda ilmiy-pedagogik talqinlarini nazariy jihatdan tahlil qilish, ularning o'zaro aloqadorligi va ta'lim jarayonidagi metodologik ahamiyatini asoslab berishdan iborat.

Tadqiqot metodologiyasi va adabiyotlar tahlili. Mazkur tadqiqotning metodologik asosini shaxsga yo'naltirilgan, kompetensiyaviy, tizimli, integrativ hamda kreativ yondashuvlar tashkil etadi. Tadqiqotda ilmiy bilishning nazariy va empirik metodlaridan kompleks foydalanish nazarda tutiladi. Tadqiqot jarayonida quyidagi metodlardan foydalaniladi:

- ilmiy-pedagogik, psixologik va metodik adabiyotlarni nazariy tahlil qilish;
- qiyosiy-tahliliy metod orqali integrativ yondashuv va kreativlik sifatlari haqidagi ilmiy qarashlarni taqqoslash;

- tizimli tahlil yordamida mazkur tushunchalarning tarkibiy komponentlarini aniqlash;
- umumlashtirish va klassifikatsiyalash metodlari asosida ilmiy xulosalar ishlab chiqish;
- pedagogik kuzatish, suhbat, so'rovnoma va diagnostik metodlar orqali amaliy ma'lumotlarni yig'ish;
- statistik tahlil metodlari yordamida olingan natijalarni qayta ishlash.

Metodologik yondashuv sifatida integrativ ta'lim nazariyasi, kreativ pedagogika, kompetensiyaviy ta'lim konsepsiyasi hamda zamonaviy pedagogik texnologiyalar asos qilib olinadi. Integrativ yondashuv o'quv mazmunini fanlararo bog'liqlik asosida tashkil etishni nazarda tutsa, kreativlik sifatlari pedagogning yangicha fikrlashi, innovatsion g'oyalarni ishlab chiqishi va muammolarga nostandart yechim topish qobiliyati sifatida talqin qilinadi. Mavzuga oid ilmiy manbalar tahlili shuni ko'rsatadiki, "integrativ yondashuv" va "kreativlik sifatlari" zamonaviy pedagogikaning dolzarb ilmiy kategoriyalaridan biri hisoblanadi. A.G'. Suyunov integrativ yondashuvni ta'lim mazmunini yagona tizim asosida tashkil etish hamda fanlararo aloqalarni mustahkamlash vositasi sifatida izohlaydi. Muallif integratsiyaning didaktik tamoyillari va ta'lim samaradorligini oshirishdagi o'rnini ilmiy asoslaydi. Xalqaro tadqiqotlarda kreativ pedagogika keng o'rganilgan. Cremin va Chappell tomonidan amalga oshirilgan tizimli adabiyotlar sharhida kreativ pedagogikaning asosiy komponentlari sifatida:

- g'oya yaratish;
- mustaqillik;
- hamkorlik;

- muammoli vaziyatlarni hal qilish;

Soʻnggi yillarda oʻzbek olimlari tomonidan ham kreativlikning psixologik-pedagogik mohiyati keng tadqiq etilmoqda. Kreativlik shaxsning intellektual, motivatsion, emotsional va kasbiy kompetensiyalarining integratsiyasi sifatida tavsiflanadi. Farmonqulovning tadqiqotida kreativ fikrlashni rivojlantirish pedagogika va psixologiyaning integratsiyasi asosida izohlanib, divergent tafakkur, motivatsiya va innovatsion metodlarning ahamiyati yoritilgan. Askarovanning ilmiy ishida esa integrativ yondashuv axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va kreativlik bilan uygʻunlashtirilgan holda boshlangʻich taʼlim samaradorligini oshirish omili sifatida asoslangan. Umuman olganda, tahlil qilingan ilmiy manbalar shuni koʻrsatadiki, integrativ yondashuv va kreativlik sifatлари oʻzaro uzviy bogʻliq boʻlib, ularning uygʻun qoʻllanilishi pedagogning kasbiy kompetentligini rivojlantirish, taʼlim sifatini oshirish hamda innovatsion taʼlim muhitini shakllantirishning muhim omili hisoblanadi.

Tahlil va olingan natijalar. Integrativ yondashuv – bu taʼlim jarayonida turli fanlar, bilimlar, metodlar va faoliyat turlarini oʻzaro uygʻunlashtirish orqali oʻquvchilarda yaxlit bilim, koʻnikma va kompetensiyalarni shakllantirishga qaratilgan pedagogik yondashuvdir. Mazkur yondashuv oʻquv materialining alohida qismlarini emas, balki ularning oʻzaro bogʻliqligini anglashga xizmat qiladi. **Asosiy mazmuni:**

- fanlararo integratsiyani taʼminlash;
- nazariya va amaliyot uygʻunligini yaratish;
- muammoli vaziyatlarni kompleks hal etishga oʻrgatish;
- kompetensiyaviy taʼlimni rivojlantirish.

Maqsadli komponent – yaxlit bilim va kompetensiyalarni shakllantirish.

Mazmuniy komponent – fanlararo bog'liqlik asosida o'quv mazmunini tashkil etish.

Texnologik komponent – interfaol metodlar, loyiha, STEAM, muammoli ta'lim. **Natijaviy komponent** – integrativ fikrlash, mustaqil qaror qabul qilish, kasbiy kompetensiya. Pedagogika fanida integrativ yondashuv shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, kompetensiyaviy yondashuv va innovatsion ta'lim texnologiyalarining muhim tarkibiy qismi sifatida qaraladi. U o'quvchilarda tizimli fikrlashni, fanlararo aloqalarni tushunishni hamda amaliy muammolarni kompleks hal qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi. **Kreativlik** – bu shaxsning yangi, original, samarali va amaliy ahamiyatga ega bo'lgan g'oyalarni yaratish hamda muammolarga noodatiy yechim topish qobiliyatidir. Ilmiy-pedagogik nuqtai nazardan kreativlik shaxsning ijodiy salohiyatini rivojlantirishga xizmat qiluvchi muhim kompetensiya hisoblanadi. Zamonaviy ta'limda kreativlik innovatsion fikrlash, muammolarni samarali hal etish, tadqiqotchilik va loyihaviy faoliyatning asosiy omili sifatida e'tirof etiladi.

Integrativ yondashuv va kreativlik sifatlarining o'zaro bog'liqligi

Integrativ yondashuv	Kreativlik sifatleri
Fanlararo bilimlarni birlashtiradi	Yangi g'oyalarni yaratadi
Tizimli fikrlashni rivojlantiradi	Erkin va moslashuvchan fikrlashni rivojlantiradi
Muammolarni kompleks hal qiladi	Noodatiy yechimlarni taklif qiladi

Integrativ yondashuv	Kreativlik sifatlari
Kompetensiyalarni shakllantiradi	Innovatsion kompetensiyalarni rivojlantiradi

Tahlil natijalari

Olib borilgan tahlillar quyidagi ilmiy-pedagogik xulosalarni beradi:

Integrativ yondashuv ta'lim mazmunining yaxlitligini ta'minlaydi va fanlararo aloqalarni kuchaytiradi. Kreativlik sifatlari ta'lim oluvchilarning ijodiy tafakkuri, mustaqil fikrlashi va innovatsion faoliyatini rivojlantirishda asosiy omil hisoblanadi.

Integrativ yondashuv asosida tashkil etilgan ta'lim jarayoni kreativ fikrlashni rivojlantirish uchun qulay pedagogik muhit yaratadi.

Integratsiyalashgan ta'lim texnologiyalaridan foydalanish o'quvchilarning muammoli vaziyatlarni tahlil qilish, turli fanlardan olingan bilimlarni uyg'unlashtirish va yangi g'oyalarni yaratish kompetensiyalarini rivojlantiradi.

Zamonaviy ta'lim tizimida integrativ yondashuv va kreativlikni uyg'un qo'llash o'quvchilarning kasbiy kompetensiyasi, innovatsion tafakkuri hamda raqobatbardoshligini oshirishning muhim sharti hisoblanadi.

Munozara. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, integrativ yondashuv va kreativlik sifatlari zamonaviy pedagogik faoliyatning o'zaro uzviy bog'liq tarkibiy komponentlari hisoblanadi. Integrativ yondashuv ta'lim mazmunini fanlararo bog'liqlik asosida tashkil etishga xizmat qilsa, kreativlik shaxsning yangi g'oya yaratish, nostandart yechimlar topish hamda innovatsion faoliyatni amalga oshirish qobiliyatini namoyon etadi. Shu jihatdan mazkur tushunchalar bir-birini to'ldiruvchi pedagogik kategoriyalar sifatida namoyon bo'ladi. Tahlillar

shuni ko'rsatadiki, ilmiy-pedagogik adabiyotlarda integrativ yondashuvga turlicha yondashuvlar mavjud bo'lsa-da, ularning umumiy mazmuni bilim, ko'nikma va kompetensiyalarni yaxlit tizim sifatida shakllantirishga qaratilgan. Kreativlik esa faqat ijodiy fikrlash emas, balki mustaqil qaror qabul qilish, muammolarga moslashuvchan yondashish va innovatsion faoliyatni tashkil etish bilan ham tavsiflanadi. Shu sababli integrativ ta'lim muhiti kreativ kompetensiyalarni rivojlantirishning muhim omili sifatida baholanishi mumkin. Olingan natijalar zamonaviy pedagogik konsepsiyalar bilan hamohang bo'lib, integratsiyalashgan ta'lim texnologiyalaridan foydalanish talabalarning kreativ fikrlashi, tahliliy yondashuvi va kasbiy kompetentligini rivojlantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatishini tasdiqlaydi. Ayniqsa, muammoli ta'lim, loyiha metodi, STEAM yondashuvi va fanlararo integratsiya elementlaridan foydalanish ta'lim samaradorligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, tadqiqot davomida kreativlik sifatlarining tarkibiy tuzilmasi motivatsion, kognitiv, operatsion-faoliyat va refleksiv komponentlardan iborat ekani aniqlandi. Ushbu komponentlarning izchil rivojlanishi integrativ yondashuv asosida tashkil etilgan ta'lim jarayonida yanada samarali kechishi kuzatildi. Bu esa pedagoglarning metodik tayyorgarligi, innovatsion texnologiyalardan foydalanish darajasi hamda ta'lim muhitining ijodkorlikni qo'llab-quvvatlash xususiyatiga bevosita bog'liq ekanligini ko'rsatadi. Natijalar asosida aytish mumkinki, integrativ yondashuv kreativlik sifatlarini rivojlantirishning metodologik asosi bo'lib xizmat qiladi. Shu bilan birga, kreativlik esa integrativ ta'limning amaliy samaradorligini belgilovchi asosiy shaxsiy sifat sifatida namoyon bo'ladi. Kelgusidagi tadqiqotlarda mazkur

tushunchalarning empirik ko'rsatkichlarini aniqlash, ularni baholash mezonlarini takomillashtirish hamda turli ta'lim bosqichlarida qo'llash mexanizmlarini ishlab chiqish maqsadga muvofiqdir. **Xulosa** qilib aytganda, integrativ yondashuv ta'lim jarayonida fanlararo bog'liqlikni ta'minlash, nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan uyg'unlashtirish hamda ta'lim oluvchilarning kompleks kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qiluvchi samarali pedagogik yondashuv hisoblanadi. Uning tarkibiy tuzilishi maqsad, mazmun, metod, vosita, shakl va natija kabi o'zaro uzviy bog'liq komponentlardan iborat bo'lib, ular yaxlit ta'lim tizimini tashkil etadi. Kreativlik sifatlari esa shaxsning yangicha fikrlashi, muammolarga nostandart yechim topishi, innovatsion g'oyalarni ilgari surishi va ularni amaliyotga tatbiq eta olish qobiliyatini ifodalaydi. Kreativlikning asosiy tarkibiy qismlari sifatida originallik, moslashuvchanlik, ravon fikrlash, mustaqillik, tashabbuskorlik va refleksivlik e'tirof etiladi. Ilmiy-pedagogik nuqtai nazardan, integrativ yondashuv va kreativlik sifatlari bir-birini to'ldiruvchi tushunchalar bo'lib, ularning uyg'unligi zamonaviy ta'lim sifatini oshirish, bo'lajak mutaxassislarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish hamda innovatsion faoliyatga tayyorlashda muhim omil hisoblanadi. Shu bois ta'lim jarayonini integrativ asosda tashkil etish va kreativ fikrlashni rivojlantirishga qaratilgan pedagogik texnologiyalarni keng qo'llash bugungi ta'lim tizimining ustuvor vazifalaridan biri sifatida e'tirof etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati

1. Abduquddusov O. "Integrativ yondashuv – chuqur bilim va shaxsiy fazilatlarni shakllantirish omili" *Xalq ta'limi jurnali*, 2000, №5, 19–21-b.

2. Abduquddusov O. "Integrativ o'quv predmetlari mazmuni va tuzilmasi" *Xalq ta'limi jurnali*, 1999, №1.

3. Xodjayev B.X. "Zamonaviy pedagogik texnologiyalar" Toshkent: Fan va ta'lim nashriyoti, 2018.

4. Sharipov Sh.S., Xodjayev B.X. Pedagogik texnologiyalar va integratsiyalashgan ta'lim metodlari Toshkent, 2018.

5. Muslimov N.A. "Kasbiy ta'limda pedagogik kompetensiyalarni rivojlantirish" Toshkent, 2010.